

JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET

Handlingsplan

Handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme

JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET

Handlingsplan

Handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme

Innhold

- Forord 5
- 1. Innledning 7
- 2. Aktuelle utfordringer 9
- 3. Forebyggingsstrategier 13
- 4. Prioriterte områder og tiltak 17
 - Kunnskap og kompetanse 17
 - Samarbeid og koordinering 20
 - Forebygge tilvekst til ekstreme miljøer og bidra til reintegrering 21
 - Forebygge radikaliserings og rekruttering gjennom internett 23
 - Internasjonalt samarbeid 25
- 5. Håndtering ved bekymring 27

Forord

Med denne planen ønsker Regjeringen å styrke arbeidet med å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme. Terror er den ytterste konsekvens av radikalisering og voldelig ekstremisme. Forebyggingsarbeidet er således sentralt for å sikre grunnleggende verdier som demokrati, menneskerettigheter og trygghet. Det å kunne leve uten frykt for å bli utsatt for hat og vold er en grunnleggende verdi i et trygt samfunn.

Regjeringen vil forebygge rekruttering til voldelig ekstremisme. Gjennom denne handlingsplanen vil vi styrke det forebyggende arbeidet mot radikalisering og voldelig ekstremisme. Det er behov for mer kunnskap, mer samarbeid og bedre koordinering av arbeidet på området. Innsatsen må styrkes på tvers av fagområder og samfunnssektorer. Målet er å fange opp personer i risikozonen så tidlig som mulig og møte dem med tiltak som virker.

Handlingsplanen representerer en ramme for en målrettet og strategisk innsats på feltet. Flere sektorer skal bidra i oppfølgingen av tiltakene. For å klargjøre ansvaret er det kun ett departement som står ansvarlig for hvert enkelt tiltak. Der oppfølgingsansvaret berører flere departementer, er ett departement gitt hovedansvaret for koordineringen.

Mange aktører har bidratt med innspill i ulike faser av arbeidet med handlingsplanen. Vi vil takke alle dere som har bidratt, både ved å dele kunnskap og erfaringer med oss og gjennom forslag til tiltak. Dette har bidratt til å gjøre planen konkret og handlingsrettet.

Statsminister
Erna Solberg

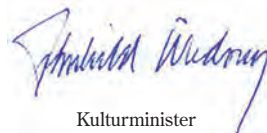
Justis- og beredskapsminister
Anders Anundsen

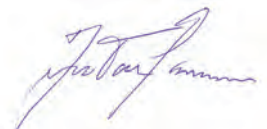
Arbeids- og sosialminister
Robert Eriksson

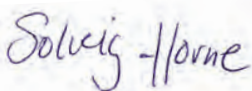
Utenriksminister
Børge Brende

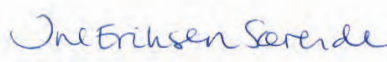
Kulturminister
Thorhild Widvey

Kommunal- og moderniseringsminister
Jan Tore Sanner

Barne-, likestillings- og inkluderingsminister
Solveig Horne

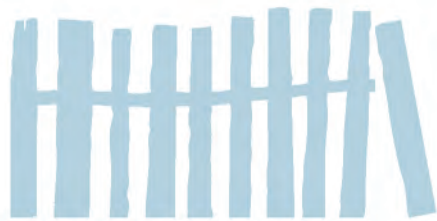
Forsvarsminister
Ine Eriksen Søreide

Kunnskapsminister
Torbjørn Røe Isaksen

Helse- og omsorgsminister
Bent Høie

1

Innledning

Terrorhandlingene 22. juli 2011 var de mest dramatiske voldshhandlingene Norge har vært utsatt for siden andre verdenskrig. Terror er den ytterste konsekvensen av radikaliserings og voldelig ekstremisme. Det er viktig å sikre god beredskap. Like viktig er tidlig innsats og evne til å fange opp personer som er i en risikosone.

Regjeringen ønsker en bred innsats for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme. Det kan være ulike grunner til at personer søker seg til ekstreme miljøer. Det er nødvendig med tidlig innsats fra en rekke aktører for å øke mulighetene til å lykkes i det forebyggende arbeidet. Utfordringene må møtes med kunnskap om fenomenet, om risiko- og motivasjonsfaktorer, om hva man gjør når bekymring oppstår og hvilke tiltak som kan settes inn.

Med denne handlingsplanen ønsker Regjeringen å løfte arbeidet med å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme. Det er et mål at tiltakene i planen skal gi konkrete verktøy for de som arbeider med disse utfordringene i praksis.

Tiltakene i denne planen kommer i tillegg til det mer generelle arbeidet for å fremme deltakelse, inkludering og likestilling. Forebygging i et bredt perspektiv handler om å sikre gode oppvekstvilkår for barn og unge, bekjempe fattigdom, samt å arbeide for at alle, uavhengig av bakgrunn, skal oppleve tilhørighet og beskyttes mot diskriminering. Generelt forebyggende arbeid på mange ulike felt kan også bidra til å motvirke at noen velger vold for å nå sine ideologiske eller religiøse mål.

Det legges til grunn at tidlig forebyggende innsats er et ansvar som hviler på mange aktører. I forbindelse med arbeidet med handlingsplanen ble det derfor nedsett en arbeidsgruppe bestående av representanter fra Statsministerens kontor og ni departementer. Arbeidsgruppen har vært ledet av Justis- og beredskapsdepartementet. Det er gjennomført en rekke møter med ulike aktører for å innhente innspill og forslag til tiltak, blant annet med forskningsmiljøer,

kommuner og ulike frivillige organisasjoner. Arbeidsgruppen har også innhentet erfaringer fra andre land.

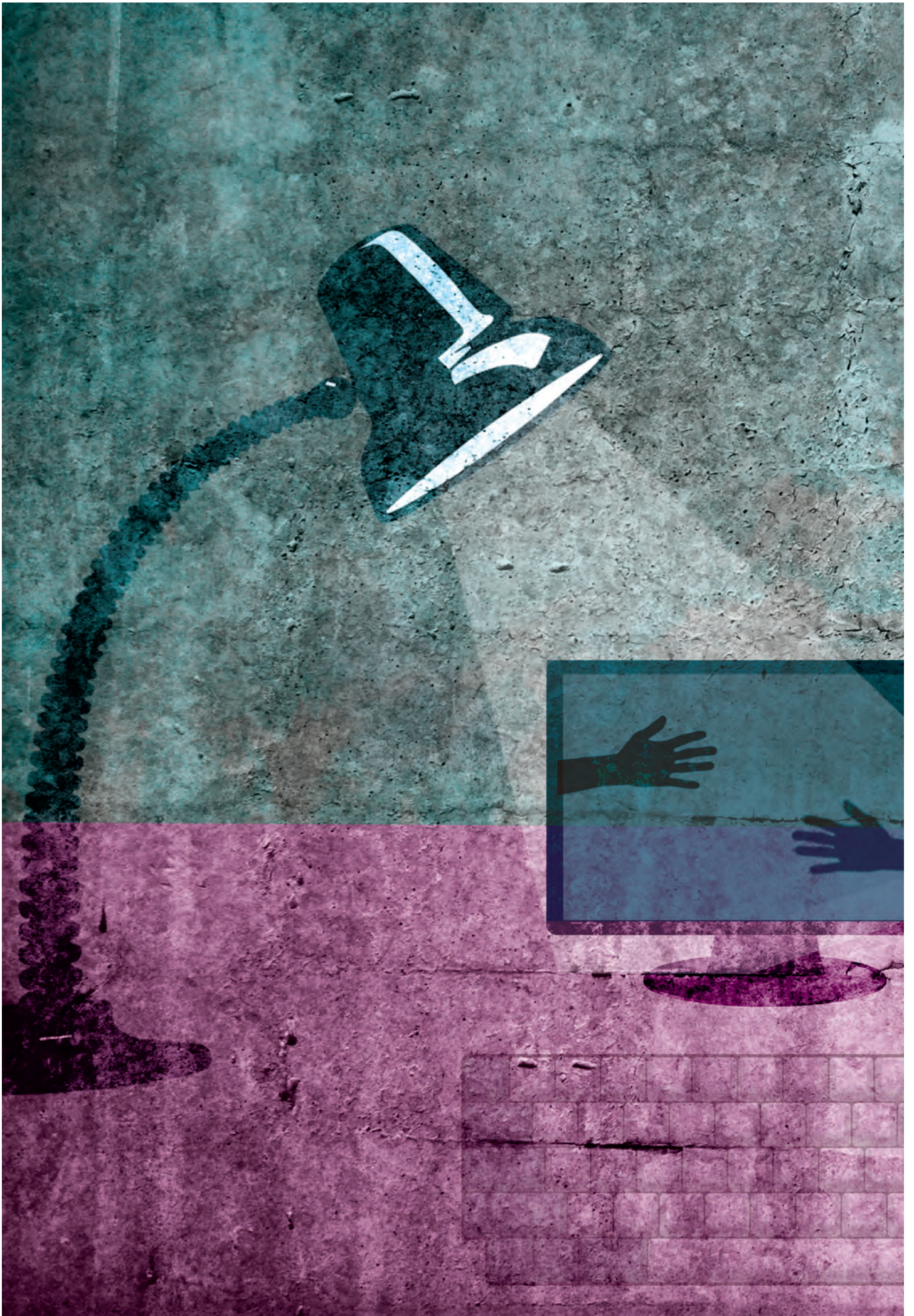
Handlingsplanen skal være dynamisk og vil derfor bli oppdatert ved behov. Dette er nødvendig for å kunne følge utviklingen og endringer i trusselbildet. Den sist oppdaterte versjonen vil være tilgjengelig digitalt på nettstedet www.radikalisering.no. Tiltakene i denne planen gjennomføres eller påbegynnes i 2014 og dekkes innenfor gjeldende budsjettårer.

Radikalisering forstås her som en prosess der en person i økende grad aksepterer bruk av vold for å nå politiske, ideologiske eller religiøse mål. En radikaliseringsprosess som leder frem til voldelig ekstremisme kjennetegnes av:

- en kognitiv utvikling mot en stadig mer ensidig virkelighetsoppfatning, der det ikke er rom for alternative perspektiver.
- dernest en videre utvikling der virkelighetsoppfatningen oppleves så akutt og alvorlig at voldshhandlinger er nødvendige og rettferdige.

Voldelig ekstremisme forstås her som aktiviteten til personer og grupperinger som er villige til å bruke vold for å nå sine politiske, ideologiske eller religiøse mål.

Hatkriminalitet forstås her som straffbare handlinger som helt eller delvis er motivert av negative holdninger til en person eller gruppes faktiske eller oppfattede etnisitet, religion, politiske tilhørighet, seksuelle orientering, kjønnsuttrykk eller nedsatte funksjonsevne. Voldelig ekstremisme er den mest ytterliggående formen for hatkriminalitet.

2

Aktuelle utfordringer

Trusselen som voldelig ekstremisme utgjør i Norge i dag, er mer kompleks enn tidligere. På 1990-tallet var det norske trusselbildet relativt oversiktlig med små ekstremistiske miljøer. Personer i disse miljøene var synlige på arenaer som det var forholdsvis enkelt for politi og andre forebyggende aktører å ha oversikt over. Miljøene hadde klart definerte lederskikkelser. Personer som ble radikalisert inn i slike miljøer, var fortrinnsvis etnisk norsk ungdom. De norske ekstreme miljøene på 1990-tallet var i liten grad påvirket av internasjonale væpnede konflikter og hendelser. Få personer oppsøkte konkret operativ trening gjennom utenlandsopphold i konfliktområder. Forebyggingsiltak mot voldelig ekstremisme, spesielt nynazistisk ideologi, ble positivt tatt i mot av samfunnet generelt og blant familiene til personene det gjaldt.

I dag er de ekstremistiske miljøene i Norge i større grad etnisk sammensatt. Selv om mange av de psykologiske og samfunnsmessige faktorene som driver personer inn i en radikaliseringsprosess er de samme som før, har arenaene for radikalisering blitt flere og mer komplekse. Det er flere bakenforliggende faktorer som kan bidra til å starte eller forsterke en radikaliseringsprosess. Noen risikofaktorer gjør seg gjeldende på samfunnsnivå, mens andre er på gruppe- eller individnivå.

Det er i dag særlig tre utfordringer som gjør det krevende å forebygge og motvirke radikalisering til voldelig ekstremisme. Den ene er fremveksten av internett og sosiale medier som en virtuell radikaliseringsarena. Den andre er internasjonale forhold som har fått stor betydning for trusselsituasjonen. Den tredje er faren for økt polarisering mellom ulike grupperinger.

Personer som fremmer ekstreme synspunkter på internett, finner lett støtte og ideologisk legitimering for sine oppfatninger. Gjennom internett får hatretorikk

og budskap som forherliger vold i tillegg stor utbredelse. Informasjonen spres svært hurtig. Det er en utfordring å skille ut potensielle trusselaktører fra den store mengden av anonyme profiler på internett, som formidler kontroversielle budskap og utfordrer ytringsfrihetens grenser. Personer kan gå gjennom en radikaliseringsprosess som følge av sin nettaktivitet, uten at dette fanges opp av andre. Ekstremistiske budskap kan også enkelt nå personer som fysisk eller virtuelt er i randsonen av ekstreme miljøer, og som er sårbare for å bli påvirket i negativ retning. Ofte brukes det sterke visuelle og audiovisuelle virkemidler. For enkelte kan slik påvirkning, samt det å kommunisere med andre likesinnede på nettet, være en inngang til en radikaliseringsprosess. Aktivitet og påvirkning gjennom internett kan også forsterke en allerede påbegynt radikaliseringsprosess.

Internasjonale forhold og konflikter utenfor Norge har fått stor betydning for trusselsituasjonen her i landet. Norges utenriks- og sikkerhetspolitiske profil har ført til at fiendebildet har endret seg. Trusselen har i økende grad blitt rettet også mot Norge og norske myndigheter.

Sterke bilder fra konflikter, humanitære kriser og overgrep mot sivilbefolkningen kan ha stor påvirkning på enkeltpersoner og føre til et ønske om å bidra individuelt og umiddelbart. Blant disse kan det også være enkeltpersoner som ønsker eller blir oppfordret til å involvere seg mer konkret i militante handlinger, inkludert terrorrelaterte aksjoner. Enkeltpersoner som har reist til konfliktsoner i utlandet hvor de kan ha deltatt i kamphandlinger uten å være del av regulære væpnede styrker (fremmedkrigere), kan ha fått en økt voldsintensjon og en lavere terskel for å støtte eller benytte vold som virkemiddel. Erfaringer de har tilegnet seg kan lettere gjøre dem i stand til selv å delta i planlegging og utførelse av terrorangrep. Kombinert

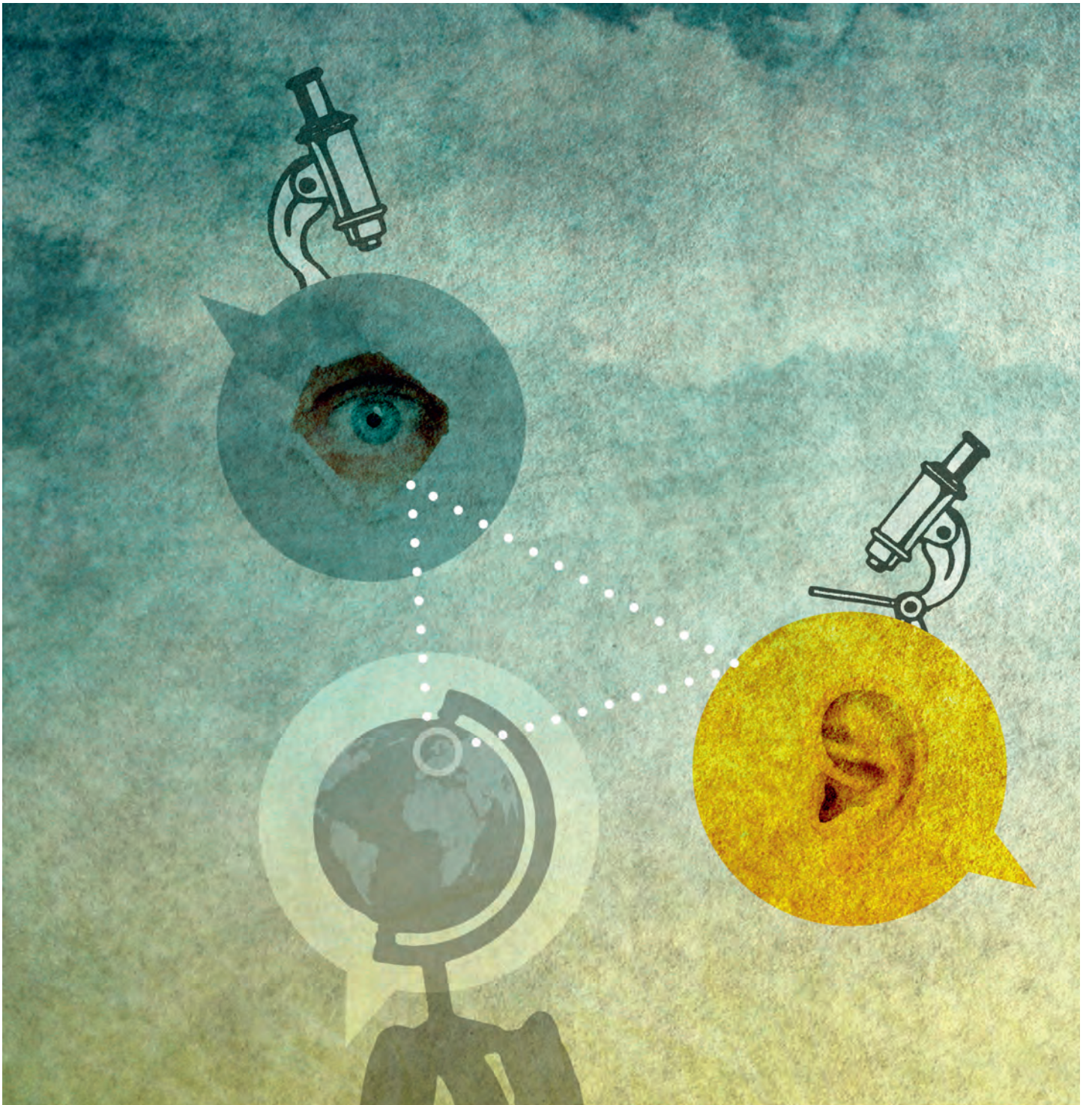
med et fiendebilde der Norge inngår som fiende, kan slike enkeltpersoner utgjøre en trussel mot Norge og norske interesser.

I tiden fremover vil sannsynligvis polariseringen mellom norske ekstremistiske trusselaktører øke. Polarisering kan medføre rekruttering til og radikalisering av ulike, og eventuelt nye, grupper. Det er særlig to dominerende motpoler innenfor voldelig ekstremisme i Norge i dag: al-Qaida-inspirert ekstremisme og islamfiendtlig høyre-ekstremisme. Disse vil sannsynligvis komme til å påvirke radikaliseringsprosessen og trusselbildet i tiden fremover og har en gjensidig påvirkning på hverandre. De mest sentrale aktørene innenfor al-Qaida-inspirert ekstremisme består av unge personer oppvokst i Norge. Disse fremmer hat- og voldsretorikk rettet mot Vesten, og spesifikt rettet mot Norge, norske interesser og symboler. Dette miljøet har på kort tid blitt synlig og handlingsorientert og det rekrutterer aktivt unge personer. Deler av aktiviteten til dette miljøet er godt organisert, og flere er involvert i terrorrelaterte aktiviteter. Flere unge personer i Norge lar seg fascinere av miljøet og kan være i startfasen av en radikaliseringsprosess. Det er avgjørende å hindre ytterligere radikalisering og nyrekruttering blant nettopp disse.

Den andre motpolen er norske høyreekstreme aktører som forfekter et islamfiendtlig eller innvandringsfiendtlig verdensbilde. Miljøet i Norge består av løse nettverk med mer eller mindre ekstreme enkeltpersoner. Grupper, organisasjoner eller ledere som kan virke samlende, er foreløpig fraværende. Dette

kan imidlertid endre seg. En voldsaksjon fra ekstreme islamister i Norge kan bidra til mobilisering og koordinering av norske høyreekstremister. I tillegg vil en slik hendelse kunne bidra til økt sympati for, og oppslutning om, høyreekstrem ideologi.

3

Forebyggingsstrategier

I desember 2010 ble *Felles trygghet – felles ansvar. Handlingsplan for å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme* lagt frem. Planen var den første på dette feltet i Norge. Gjennom arbeidet med oppfølgingen av handlingsplanen er det opparbeidet kunnskap og erfaringer som det nå bygges videre på i denne planen. Samtidig har trusselbildet endret seg og blitt mer skjerpet siden 2010. Det er derfor behov for en større innsats og en mer dynamisk tilnærming til arbeidet.

www.radikalisering.no er en nettside med informasjon om myndighetenes arbeid for forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme. Her finnes linker til en rekke nyttige dokumenter, relevant forskning, samt statusrapporter for regjeringens arbeid på feltet.

Det norske forebyggingsarbeidet er bredt forankret. Det er viktig å bygge arbeidet med å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme på de samme grunnprinsipper som generell forebygging av kriminalitet. Høsten 2013 ble *Handlingsplan for forebygging av kriminalitet (2013–2016)* publisert av Justis- og beredskapsdepartementet. Her vektlegges kunnskap, samarbeid på tvers av samfunnssektorer og tidlig innsats gjennom evne til å identifisere problemer og følge opp med adekvate tiltak.

Forebygging krever innsats på tvers og helhetlig tenkning. I dette arbeidet er det viktig å bygge videre på de gode erfaringene som er gjort med lokale samvirkemodeller for kriminalitetsforebygging.

Samarbeid om kriminalitetsforebygging

Politiråd er et formalisert samarbeid mellom lokalt politi og kommunale myndigheter, hvor målet er å bidra til samvirke om kriminalitetsforebygging og trygghet i lokalsamfunnet. Ordningen med politiråd ble innført høsten 2006 og det er siden opprettet politiråd i de fleste kommunene i landet. I 2014 gjennomføres en evaluering av erfaringene i politiet og kommunene med politiråd.

SLT er en modell for samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak i kommunene. Nærmere halvparten av landets kommuner har et SLT-samarbeid. Hovedsakelig er samarbeidet rettet mot personer under 18 år, mens det enkelte steder er utvidet til å dekke personer opp til 23 år.

Norden

Trusselbildet i de nordiske landene er dynamisk og komplekst. Selv om utfordringene fortoner seg noe ulikt, er det radikaliserende individer og grupper i disse landene som er villige til å bruke vold for å oppnå sine politiske mål. Samtidig erkjenner landene at man står overfor nye og store utfordringer, blant annet en økning i antall såkalte fremmedkrigere.

I januar 2014 møttes politisk ledelse fra Danmark, Sverige, Finland og Norge og ble enige om å etablere et formelt nordisk nettverk innen forebygging av voldelig ekstremisme. Formålet med nettverket er å styrke kunnskapsdelingen på tvers av landene innenfor blant annet forskning og metodeutvikling, samt å styrke erfaringsutvekslingen når det gjelder den praktiske forebyggende innsatsen. En mer detaljert avtale for samarbeidet vil bli utarbeidet i 2014.

Det er også i Sverige, Danmark og Finland utarbeidet egne handlingsplaner på dette området. I Sverige la regjeringen i desember 2011 frem *Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism*. I desember 2013 ble den offentlige utredningen *När vi bryr oss – förslag om samverkan och utbildning för att effektivare förebygga våldsbejakande extremism* lagt frem (SOU 2013:81). I Danmark fremla regjeringen i 2009 *En fælles og tryk fremtid. Handlingsplan om forebyggelse af ekstremistiske holdninger og radikalisering blant unge*. Det tas sikte på å fremlegge en ny handlingsplan i siste halvdel av 2014. Den finske regjeringen la i juni 2012 frem planen *Towards a Cohesive Society – Action Plan to Prevent Violent Extremism*.

EU

EUs arbeid for å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme bygger på Stockholm-programmet, et femårsprogram for EUs arbeid på justis- og innenriksfeltet (2010–2014). Som et ledd i arbeidet ble det vedtatt en strategi for indre sikkerhet i EU i 2010. Strategien gir en overordnet tilnærming til sikkerhetsutfordringene i Europa og er fulgt opp med en mer konkret handlingsplan.

I januar 2014 presenterte EUs kommisær for innenriksaker nye anbefalinger til videre innsats, både på EU-nivå og i medlemslandene. Disse anbefalingene vil danne grunnlag for en ny revidering av EUs strategi mot radikalisering og voldelig ekstremisme.

Radicalisation Awareness Network (RAN) ble opprettet av EU-kommisjonen i 2011 for å dele erfaringer med praktisk arbeid mot radikalisering. Nettverket dekker ulike profesjoner i førstelinjetjenesten som blant annet tar opp radikalisering i fengsler, radikalisering via internett, forebyggende politiarbeid, helsesektorens rolle i forebygging av radikalisering osv. Norge har deltatt i RAN siden oppstarten. I januar 2014 publiserte RAN en rapport om gode prosjekter og tiltak fra ulike medlemsland.

For mer informasjon:

http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/index_en.htm

Oversikt over tiltak

Nr	Tiltak	Ansvarlig departement
KUNNSKAP OG KOMPETANSE		
1	Forskningsstrategi	Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
2	Forskning om lokalt forebyggingsarbeid	Justis- og beredskapsdepartementet
3	Forskning om radikaliseringsprosesser og motivasjonsfaktorer knyttet til fremmedkrigere	Justis- og beredskapsdepartementet
4	Utvikle kompetanse på helsesektorens arbeid med voldelig ekstremisme	Helse- og omsorgsdepartementet
5	Dialogkonferanser for ungdom	Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
6	Utarbeide veiledningsmateriell	Justis- og beredskapsdepartementet
7	Styrke kunnskapen gjennom utdanningene i justissektoren	Justis- og beredskapsdepartementet
8	Regionalt arbeid med kompetanse i helsesektoren	Helse- og omsorgsdepartementet
9	Utvikle læringsressurser til bruk i ungdomsskolen og videregående opplæring	Kunnskapsdepartementet
10	Nasjonale konferanse om forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme	Justis- og beredskapsdepartementet
SAMARBEID OG KOORDINERING		
11	Styrke den nasjonale koordineringen	Justis- og beredskapsdepartementet
12	Styrke den sentrale rådgivende forebyggingen ved PST	Justis- og beredskapsdepartementet
13	Forankre ansvar for forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme i politidistriktene	Justis- og beredskapsdepartementet
FOREBYGGE TILVEKST TIL EKSTREME MILJØER OG BIDRA TIL REINTEGRERING		
14	Støtte til frivillige aktører som arbeider med å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme	Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
15	Styrke tros- og livssynsdialogen	Kulturdepartementet
16	Livssynsmedarbeidere i kriminalomsorgen	Justis- og beredskapsdepartementet
17	Utarbeide veiledningsmateriell for individuelt tilpassede mentor- og exit-ordninger	Justis- og beredskapsdepartementet
18	Mentorordning i kriminalomsorgen	Justis- og beredskapsdepartementet
19	Veiledning til foreldre og foresatte	Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
20	Strafferegulering av privates deltakelse i væpnet konflikt	Justis- og beredskapsdepartementet
21	Utvising av utlendinger som har begått krigsforbrytelser mv.	Justis- og beredskapsdepartementet
22	Varsling ved hjemkomst av personer som har deltatt i kamphandlinger i utlandet (fremmedkrigere)	Justis- og beredskapsdepartementet
23	Oppfølging av personer som har deltatt i kamphandlinger i utlandet (fremmedkrigere)	Helse- og omsorgsdepartementet
FOREBYGGE RADIKALISERING OG REKRUTTERING GJENNOM INTERNETT		
24	Styrke politiets tilstedeværelse på internett	Justis- og beredskapsdepartementet
25	Forebygge diskriminering, trakassering og hatefulle ytringer på internett	Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
26	Forebygging av hatretorikk	Kunnskapsdepartementet
27	Øke kunnskapen om hvordan motvirke uønskede opplevelser på internett	Kunnskapsdepartementet
28	Styrke arbeidet mot hatytringer og radikalisering på internett	Kulturdepartementet
INTERNASJONALT SAMARBEID		
29	Styrket nordisk samarbeid	Justis- og beredskapsdepartementet
30	Europeisk og globalt samarbeid	Utenriksdepartementet

4

Prioriterte områder og tiltak

Kunnskap og kompetanse

Økt kunnskap og informasjon er en viktig forutsetning for en målrettet innsats og utvikling av effektive forebyggende tiltak. Det er solide etablerte forskningsmiljøer på feltet, blant annet gjennom Konsortium for forskning om terrorisme og internasjonal kriminalitet ved Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPi), Politihøgskolen (PHS) og TERRA-prosjektet ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI). Forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme inngår også i programplanen til Norges forskningsråd for SAMRISK II, hvor globalisering og forebygging av terror er tema. Det er imidlertid behov for å fortsette oppbyggingen av kompetanse samt systematisering og viderefremming av forskning på feltet. Dette omfatter generell kunnskap om radikalisering og voldelig ekstremisme i Norge og internasjonalt, blant annet om radikaliseringsprosesser og motivasjonsfaktorer, effektiv forebygging, samt betydningen av internett og sosiale medier for radikaliseringsprosessen. Videre er det et behov for at kompetansen når ut til relevante aktører, særlig ansatte i førstelinjen.

TILTAK 1

Forskningsstrategi

Det skal utarbeides strategier for å styrke og koordinere forskningsinnsatsen på radikalisering og voldelig ekstremisme. Det må også være en del av strategiarbeidet å vurdere hvordan norsk forskningsinnsats kan kobles opp mot internasjonal forskning, samt vurdere hvorvidt man kan initiere eller være delaktig

i felles europeiske eller nordiske forskningsprosjekter. Det er også behov for en bedre systematisering av eksisterende forskning på feltet og å skape tettere koblinger mellom miljøer i Norge og internasjonalt.

Ansvar:

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet koordinerer

TILTAK 2

Forskning om lokalt forebyggingsarbeid

Det igangsettes et forskningsprosjekt for å kartlegge arbeidet for å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme i kommunene. Prosjektet gjøres i samarbeid med kommunesektorens organisasjon KS. Målet er å bidra til kunnskapsdeling om effektive forebyggende tiltak mot radikalisering og voldelig ekstremisme på lokalt nivå.

Ansvar:

Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer

TILTAK 3

Forskning om radikaliseringsprosesser og motivasjonsfaktorer knyttet til fremmedkrigere

Det igangsettes et forskningsprosjekt om radikaliseringsprosesser og motivasjonsfaktorer knyttet til ekstrem islamisme og fremmedkrigere. Prosjektet har sin bakgrunn i behovet for mer kunnskap om norske

fremmedkrigere som har reist til Syria og bekymringer over deres kapasitet og intensjon om å bruke vold etter tilbakekomst.

Ansvar:
Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer

TILTAK 4

Utvikle kompetanse på helsesektorens arbeid med voldelig ekstremisme

Det tas initiativ til å utvikle kompetanse på helsesektorens arbeid med voldelig ekstremisme. Arbeidet skal gjennomføres av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) i samarbeid med Regionale kunnskapssentre for barn og unge – psykisk helse og barnevern (RKBU) og Regionsenter for barn og unges psykiske helse (RBUP). Et utgangspunkt er at radikalisering og voldelig ekstremisme kan sees i sammenheng med voldsproblematikk, atferdsvansker og psykiske problemer.

Ansvar: Helse- og omsorgsdepartementet

TILTAK 5

Dialogkonferanser for ungdom

Det skal arrangeres dialogkonferanser for ungdom hvor målet er å skape en arena for diskusjon om spørsmål knyttet til radikalisering og voldelig ekstremisme. Målgruppen er ungdom fra ulike miljø og organisasjoner. Hensikten er å legge til rette for at ungdom selv drøfter utfordringer knyttet til radikalisering og voldelig ekstremisme. Medbestemmelse, demokrati, yttringsfrihet og tilhørighet vil være viktige tema.

Ansvar:
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

TILTAK 6

Utarbeide veiledningsmaterieell

Kunnskapen og bevisstheten om radikalisering og voldelig ekstremisme skal styrkes hos ulike aktører innen forebyggende arbeid. Dette gjelder blant annet kunnskap om å identifisere og håndtere tidlige tegn på radikalisering og voldelig ekstremisme, å formidle bekymring videre til andre instanser, samt å utvikle verktøy og metoder for å møte utfordringene. Målgruppen er primært personer som kommer i kontakt med utsatte individer, herunder politi, barnevern, skole, helsevesen, fritidsklubber, arbeids- og velferdsforvaltning, utlendingsforvaltning og kriminalomsorg. Det skal utarbeides veiledningsmaterieell rettet mot de ulike målgruppene for å styrke evnen til å oppdage og agere ved en eventuell bekymring. Materiellet skal publiseres digitalt for å legge til rette for jevnlig oppdatering.

Ansvar:
Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer

TILTAK 7

Styrke kunnskapen gjennom utdanningene i justissektoren

Radikalisering og voldelig ekstremisme skal løftes som tema innenfor utdanningsretningene i justissektoren. Utdanningene ved Politihøgskolen og Kriminalomsorgens utdanningscenter skal gi studentene relevant og oppdatert kunnskap om radikalisering og voldelig ekstremisme.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet

TILTAK 8**Regionalt arbeid med kompetanse i helsesektoren**

Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) gis i oppdrag å bistå helsetjenesten og ivareta tematikken radikalisering og voldelig ekstremisme i sin region. Sentrenes oppgave er å veilede og undervise relevante tjenester, drive nettverk og sørge for oppdatert og relevant informasjon på tematikk som sentrene arbeider med. Sentrene arbeider pr. i dag med vold og traume-problematikk bl.a. knyttet til FN/Nato-veteraner, asylsøkere og flyktninger, seksuelle overgrep, kjønnslemlestelse, tvangsekteskap og vold i nære relasjoner. Etter 22. juli 2011 har disse sentrene hatt en stor og sentral rolle i å veilede tjenestene i oppfølging av traumeutsatte.

Ansvar: Helse- og omsorgsdepartementet

TILTAK 9**Utvikle læringsressurser til bruk i ungdomsskolen og videregående opplæring**

Utdanningsdirektoratet gis i oppdrag å utvikle digitale læringsressurser om radikalisering og voldelig ekstremisme til bruk i undervisningen i ungdomsskolen og videregående opplæring.

Ansvar: Kunnskapsdepartementet

TILTAK 10**Nasjonal konferanse om forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme**

For å styrke kunnskapen på feltet, sikre erfaringsutveksling samt bygge nasjonale og lokale nettverk skal det arrangeres en årlig nasjonal konferanse om forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme. Konferansen kan inneholde bidrag både fra forskning, ulike sektorer i forebyggingsarbeidet, fra frivillige organisasjoner og det sivile samfunn.

Ansvar:

Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer

Samarbeid og koordinering

Et bredt samarbeid på tvers av sektorer er nødvendig for å lykkes i forebyggingsarbeidet. Det gjøres mye godt forebyggingsarbeid i Norge og det er mange eksempler på godt samarbeid. I det generelle kriminalitetsforebyggende arbeidet er det verdt å trekke frem det samarbeidet som er utviklet mellom politi og kommune gjennom politiråd og SLT-modellen (Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak). Det er imidlertid behov for fortsatt utvikling av tverrsektorielt samarbeid og større grad av koordinering av arbeidet på dette feltet, samt klarere linjer for hvem som gjør hva i forebyggingsarbeidet og at det gis et tydeligere ansvar for å formidle kunnskap ut til profesjonene i førstelinjen.

TILTAK 11

Styrke den nasjonale koordineringen

Justis- og beredskapsdepartementet skal ha hovedansvaret for det nasjonale koordineringsarbeidet, mens oppfølging av de enkelte tiltakene er lagt til konkrete departementer. Det skal etableres en tverrdepartemental gruppe under ledelse av Justis- og beredskapsdepartementet. Gruppen skal bidra til en løpende koordinering av arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, herunder oppfølging av tiltakene i planen og drøfting og implementering av nye tiltak. Det etableres også en fast referansegruppe bestående av representanter fra ulike profesjoner, frivillige organisasjoner og forskningsmiljøer. Referansegruppen skal bidra med sine erfaringer med allerede igangsatte tiltak, samt komme med innspill til nye tiltak ved behov. Den tverrdepartementale gruppen skal for øvrig bidra med å innhente, systematisere og videreforme nasjonal og internasjonal kunnskap. Nettsiden www.radikalisering.no skal videreutvikles som kunnskapsplattform.

Ansvar:

Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer

TILTAK 12

Styrke den sentrale rådgivende forebyggingen ved PST

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) skal informere og rådgi politidistriktene og øvrige aktører i forebyggingsarbeidet om radikaliserings og voldelig ekstremisme. PST skal tilby fenomenkunnskap og analyser samt bistå ved utvikling av lokale forebyggingsstrategier.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet

TILTAK 13

Forankre ansvar for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme i politidistriktene

Det etableres forebyggingskontakter ved relevante politidistrikter som skal være kontaktpunkt ved bekymring om radikaliserings og voldelig ekstremisme, gi råd og viderefremme henvendelser til rette instans. Forebyggingskontaktene skal ha kunnskap om effektive tiltak og tilgjengelige ressurser, drive bevisgjøringsarbeid samt være kontaktpersoner opp mot PST og overfor de lokale samarbeidsaktørene. Forebyggingskontaktene skal ha en rådgivende funksjon opp mot politirådene, SLT og andre lokale samordningsstrukturer. PST skal ha tett dialog og oppfølging av de lokale forebyggingskontaktene og gi kontaktene relevant opplæring i fenomenkunnskap.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet

Forebygge tilvekst til ekstreme miljøer og bidra til reintegrering

Det er viktig å forebygge at personer rekrutteres inn i ekstreme miljøer. Generelt forebyggende arbeid på tvers av sektorer og tidlig innsats er viktig i denne sammenheng. Samtidig er det behov for innsats overfor personer som allerede er i ekstreme miljøer samt bidra til reintegrering, det vil si oppfølging av personer som ønsker seg ut av ekstreme miljøer.

TILTAK 14

Støtte til frivillige aktører som arbeider med å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme

Frivillige organisasjoner er sentrale i arbeidet med å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme. De bidrar på ulike måter, for eksempel gjennom å arrangere dialogmøter og seminarer for ungdom, ved å gi støtte til ungdom i risikozonen eller ved å gi råd og veiledning til foreldre som er bekymret. Det finnes flere tilskuddsordninger hvor frivillige organisasjoner kan søke om støtte til sitt arbeid, på ulike felt og innenfor ulike departementers områder. Regjeringen vil legge til rette for at frivillige organisasjoner kan søke om støtte til arbeid og aktiviteter som har som formål å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme gjennom etablerte tilskuddsordninger. Aktuelle tilskuddsordninger vil gjøres kjent på nettstedet www.radikalisering.no.

Ansvar: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet koordinerer

TILTAK 15

Styrke tros- og livssynsdialogen

Utviklingen av et flerreligiøst og mangfoldig samfunn øker behovet for dialog. Tros- og livssynsdialog fremmer forståelse og respekt om både ulikheter og felles verdier i samfunnet, og er også et viktig bidrag for å forebygge radikaliserings. Støtten til dialog og forebyggende innsats mot radikaliserings skal styrkes.

Ansvar: Kulturdepartementet

TILTAK 16

Livssynsmedarbeidere i kriminalomsorgen

Kriminalomsorgen skal etablere et team av livssynsmedarbeidere. Teamet skal ha base i Oslo fengsel, men også bidra ved øvrige enheter på Østlandet. Erfaring fra andre land tilsier at et nært samarbeid mellom livssynsmedarbeidere fra ulike trosretninger kan forebygge radikaliserings i fengslene.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet

TILTAK 17

Utarbeide veiledningsmateriell for individuelt tilpassede mentor- og exit-ordninger

Det skal utarbeides veiledningsmateriell til kommuner for etablering av mentorordninger rettet mot personer i risikozonen for radikaliserings og voldelig ekstremisme, samt for etablering av exit-ordninger for personer som ønsker å bryte ut av voldelige, ekstreme miljøer. Disse verktøyene skal være et tilbud til kommunene og kan benyttes ved gjennomføring av slike ordninger.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer

TILTAK 18**Mentorordning i kriminalomsorgen**

Det skal utvikles og prøves ut en mentorordning i kriminalomsorgen. Ordningen skal primært rette seg mot identifiserte innsatte som forstås å være sårbare for å bli rekruttert til voldelig ekstremisme, spesielt unge innsatte.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet

TILTAK 19**Veiledning til foreldre og foresatte**

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet skal utvikle og prøve ut opplegg for veiledning av foreldre som har en bekymring overfor sine barn knyttet til radikaliserings og voldelig ekstremisme. *Program for foreldreveiledning* legger til rette for at foreldre kan møtes og, sammen med sertifiserte veiledere, ta opp utfordringer, drøfte ulike spørsmål og utveksle erfaringer.

Ansvar:
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

TILTAK 20**Strafferegulering av privates deltakelse i væpnet konflikt**

Justis- og beredskapsdepartementet vil sende på høring forslag om å strafferegulere privatpersoners deltakelse i væpnet konflikt.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet

TILTAK 21**Utvvisning av utlendinger som har begått krigsforbrytelser mv.**

Utlendinger som er radikalisert og som har gjort seg skyldig i blant annet krigsforbrytelser i utlandet, en forbrytelse mot menneskeheten eller en alvorlig ikke-politisk forbrytelse, skal ikke få mulighet til å etablere seg i Norge og skape nye miljøer og plattformer for radikalisering.

Utlendingsloven har bestemmelser om at utlendinger som søker om beskyttelse (asyl), skal ekskluderes fra flyktningstatus i Norge hvis det er alvorlig grunn til å anta at vedkommende har gjort seg skyldig i forbrytelser som nevnt ovenfor. Justis- og beredskapsdepartementet vil foreslå å innføre et nytt utvisningsgrunnlag som innebærer at utlendinger som har utført slike handlinger, også skal kunne utvises og nektes oppholdstillatelse på andre oppholdsgrunnlag enn asyl (visum, familieinnvandring, arbeidsinnvandring, studieopphold mv.). Dette vil gjelde uavhengig av om de allerede er ekskludert fra flyktningstatus på bakgrunn av slike handlinger. Det vil også gjelde utlendinger som har en midlertidig eller permanent oppholdstillatelse i Norge og som utfører eksempelvis krigsforbrytelser i utlandet. Det må antas at risikoen for å miste oppholdstillatelsen og å bli utvist fra Norge vil kunne virke preventivt tidlig i en radikaliseringsprosess.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet

TILTAK 22**Varsling ved hjemkomst av personer som har deltatt i kamphandlinger i utlandet (fremmedkrigere)**

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) skal etablere rutiner for å varsle hjemkommunen når personer kommer tilbake til landet etter å ha reist til konfliktsoner i utlandet hvor de kan ha deltatt i kamphandlinger uten å være del av regulære væpnede styrker (fremmedkrigere). Kommunene kan således vurdere om det er aktuelt å tilby særskilt oppfølging.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet

TILTAK 23**Oppfølging av personer som har deltatt i kamphandlinger i utlandet (fremmedkrigere)**

Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) skal bistå helse-tjenestens arbeid med voldelig ekstremisme, jf. tiltak 8. Det igangsettes et utviklingsprosjekt ved sentrene som omhandler hvordan personer som har deltatt i kamphandlinger i utlandet utenfor regulære væpnede styrker (fremmedkrigere) og deres familier skal følges opp. Det gjelder spesielt med hensyn til voldsrisikovurdering og traumeutsatthet. I utviklingsprosjektet skal bl.a. følgende inngå:

- Det er utarbeidet en skoleringspakke for kommunale psykososiale kriseteam, «*Når krisen rammer*». Denne skal utvides med en modul om voldelig ekstremisme.
- Eksisterende verktøy for voldsrisikovurdering skal gjennomgås for også å dekke voldelig ekstremisme.

- Traumefokusert behandling for barn og unge styrkes i spesialisthelsetjenesten. Traumekompetansen i tilbudet for voksne skal gjennomgås i samarbeid med de regionale helseforetakene.

Ansvar:

Helse- og omsorgsdepartementet koordinerer

Forebygge radikaliserings og rekruttering gjennom internett

Internett kan fungere som en arena for å fremme ekstremistiske ideologier og hatefulle ytringer, samt til radikaliserings og rekruttering. Det er behov for styrket innsats mot radikaliserings og rekruttering gjennom internett, samt mer aktiv bruk av internett i selve forebyggingsarbeidet.

TILTAK 24**Styrke politiets tilstedeværelse på internett**

Det skal etableres en gruppe som skal styrke politiets forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme på internett. Denne skal åpent være til stede på nettsteder som kan bidra til å fremme radikaliserings og voldelig ekstremisme, blant annet ved aktivt å delta i diskusjoner. Gruppen skal også bidra med kompetanseheving innen forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme på internett til politiet for øvrig. Videre skal allerede etablerte tips-tjenester på internett i regi av Kripos videreutvikles med sikte på å bli et bedre virkemiddel også mot radikaliserings og ekstremisme på internett.

Ansvar:

Justis- og beredskapsdepartementet

TILTAK 25**Forebygge diskriminering, trakassering og hatefulle ytringer på internett**

Det skal legges til rette for sosiale møteplasser og informasjonsarbeid som skal støtte ungdom og grupper i samfunnet som i større grad enn andre utsettes for trakassering og diskriminering på internett. Tiltaket skal styrke det sivile samfunnets innsats på området.

Ansvar:

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

TILTAK 26**Forebygging av hatretorikk**

I regi av Wergelandsenteret (EWC) skal det igangsettes et prosjekt som har som målsetting å forebygge hatretorikk samt diskriminerende og udemokratiske holdninger på nett. Det vil være tett knyttet opp mot den nasjonale kampanjen «*Stopp hatprat på nett*» som igjen er en del av Europarådets «*No Hate Speech*»-kampanje. Prosjektet vil oversette og tilpasse undervisningspakken Europarådet har laget for skoler, og bruke denne som utgangspunkt for opplæringskurs for lærere og andre i skolen. Prosjektet skal også systematisere eksisterende metodikk, verktøy og utdanningsmaterieell fra norske aktører og gjøre alt materiale tilgjengelig på ett eller flere nettstedet.

Ansvar: Kunnskapsdepartementet

TILTAK 27**Øke kunnskapen om hvordan motvirke uønskede opplevelser på internett**

Utdanningsdirektoratet skal utvikle en modul som spesielt tar for seg rapporteringsmuligheter og personverninnstillinger på nettet. Målet med tiltaket er å gi barn og ungdom økt kunnskap om hva de skal gjøre dersom de opplever uønskede hendelser på nett.

Ansvar: Kunnskapsdepartementet

TILTAK 28**Styrke arbeidet mot hatytringer og radikaliserings på internett**

Medietilsynets Trygg Bruk-senter vil styrke arbeidet mot hatytringer og radikaliserings på internett gjennom sitt øvrige arbeid med bevisstgjøring av barn og unge om kildekritikk. Det vil bli gjennomført en eller flere UNG & DIGITAL-konferanser om radikaliserings og hatefulle ytringer på nett. Medietilsynet, Kripos og Redd Barna har i flere år samarbeidet om gjennomføring av disse konferansene.

UNG & DIGITAL-konferansen vil ha som mål å invitere ungdoms- og elevorganisasjoner, offentlige og private institusjoner, ideelle organisasjoner og kommersielle aktører til dialog og samarbeid om informasjon og tiltak.

Ansvar: Kulturdepartementet

Internasjonalt samarbeid

Grunntanken om en bred forebyggende innsats og lokal forankring er i stor grad sammenfallende med handlingsplaner på feltet i de andre nordiske land, og understrekes også gjennom EUs handlingsplan og arbeidet med Radicalization Awareness Network (RAN). Det er mye lærdom å hente gjennom informasjonsutveksling om tiltak i andre land og tilpasning av tiltak til vår nasjonale kontekst. I det videre arbeidet skal internasjonal erfaringsutveksling stå sentralt. Videre er det slik at globaliseringen innebærer at forhold i en annen del av verden kan få konsekvenser i Norge. Det er derfor viktig å bidra til forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme også utenfor Norges grenser.

TILTAK 29

Styrket nordisk samarbeid

I januar 2014 ble det etablert et formelt nordisk nettverk med formål om å sikre effektiv informasjonsutveksling og erfaringsbasert læring mellom de nordiske land om forebygging av voldelig ekstremisme. Dette inkluderer utveksling av kunnskap om trender, forebyggingsmetoder og målrettede tiltak. En samarbeidsavtale er under utvikling, og Norge vil bidra aktivt inn i nettverket.

Ansvar:
Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer

TILTAK 30

Europeisk og globalt samarbeid

Norge skal delta aktivt i relevante internasjonale fora for å få tilgang til kunnskap om situasjonen på internasjonalt nivå og danne faglige nettverk. Utenriksdepartementet vil bidra til finansiering av programmer som skal forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme i utvalgte land gjennom FN eller annet internasjonalt samarbeid. Det bilaterale samarbeidet med land som har tilsvarende utfordringer, relevante erfaringer og oppdatert kunnskap skal styrkes.

Ansvar: Utenriksdepartementet koordinerer

5

Håndtering ved bekymring

Nedenfor presenteres noen alternativer for hva du kan gjøre dersom du er bekymret for at en person er i en radikaliseringsprosess. Materialet som presenteres her er hentet fra en veileder utarbeidet for førstelinjen av *SaLTo kontaktforum for forebygging av voldelig ekstremisme* (www.salto.oslo.no). Dette gjengis i noe bearbeidet form etter tillatelse.

Trinn	Handling	Ansvarlig
1	Gå i dialog med personen Ansatte som er bekymret for og/eller blir oppsøkt av ungdom, «kartlegger» mulige bekymringstegn. Drøft eventuelt bekymringen med andre.	Ansatte
2	Drøft bekymringen Hvis personen går på skolen så drøftes bekymringen med ledelsen og eventuelt med de pedagogiske og faglige ressursene på skolen. Det avtales hvem som har hovedansvaret for å følge opp bekymringen videre.	Ledelsen Skolen Virksomheten
3	Meld bekymringen Skolen/virksomheten kan drøfte saken anonymt med barnevern og/eller lokalt politi. Det sendes eventuelt bekymringsmelding til barnevern og/eller politi.	Skolen Virksomheten Barnevern Politi
4	Bekymringssamtale Hvis flere instanser er bekymret for radikalisering og voldelig ekstremisme kan politiet følge opp med en bekymringssamtale med den unge og foreldrene. Svært alvorlige bekymringer meldes videre til PST av lokalt politi.	Politi Barnevern Foresatte
5	Tverretatlig samarbeid Hvem kan følge opp / koordinere arbeidet rundt ungdommen? Lag en plan for å jobbe helhetlig med den unge.	Aktører på tvers av sektorer/SLT
6	Oppfølging Oppfølging av tiltakene i planen. Relasjonsbygging og mentorarbeid for å få hjelp til å finne alternativt miljø, jobb, skole, bolig, idrett, nye rutiner, nettverk og sosial deltakelse. Inkluder foresatte i arbeidet.	Aktører på tvers av sektorer Mentor/ tillitsperson Foresatte
7	Meld bekymringen til PST Ved fortsatt alvorlig bekymring meldes saken til PST av det lokale politiet hvis ikke dette er gjort tidligere.	Politi PST

AKTØRER I DET FOREBYGGENDE ARBEIDET

Mulige bekymringstegn

I en radikaliseringsprosess vil det ofte være flere motivasjonsfaktorer som gjør seg gjeldende. Videre vil det ofte være kombinasjoner av ulike bekymringstegn. Nedenfor er det listet noen tips til mulige bekymringstegn. Listen er ikke uttømmende.

Bekymringstegn

Uttalelser/ytringer

- Intoleranse for andres synspunkter
- Fiendebilder – vi og dem
- Konspirasjonsteorier
- Hatretorikk
- Sympati for absolutte løsninger, som avskaffelse av demokrati
- Legitimerer vold
- Trusler om vold for å nå politiske mål

Interesser/utseende/symbolbruk

- Appellerer til og søker etter ekstremistisk materiale på nett
- Endrer utseende, klesdrakt m.m.
- Benytter symboler knyttet til ekstremistiske idealer og organisasjoner
- Slutter på skolen eller med fritidsaktiviteter m.m.

Aktiviteter

- Opptatt av ekstremisme på internett og i sosiale medier
- Deltar på demonstrasjoner eller i sammenstøt med andre grupper
- Bruker trusler og vold som følge av ekstremisme
- Hatkriminalitet
- Reisevirksomhet som kan føre til økt radikaliserings og kontakt med ekstremister

Venner og sosiale nettverk

- Endrer nettverk og omgangskrets
- Omgås personer og grupper som er kjent for voldelig ekstremisme
- Omgås grupper der det utøves trusler, vold eller annen kriminell virksomhet
- Medlem i ekstremistiske grupper, nettverk og organisasjoner

Aktuelle kontaktpunkter

Barneombudet	www.barneombudet.no
Ung.no	www.ung.no
Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS)	www.rvts.no
Regionale kunnskapssentre for barn og unge – psykisk helse og barnevern (RKBU)	www.rbup.no
Likestillings- og diskrimineringsombudet	www.ldo.no
Politi	Tlf. 02800 www.politi.no
PST	Tlf. 23 30 50 00 www.pst.no

Utgitt av:
Justis- og beredskapsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Publikasjonskode: G-0433 B
Design/illustrasjon: Gjerholm Design AS, Anne Leela
Trykk: Andvord Grafisk
06/2014 – opplag 3000

